

E. Denissovi ballett «Pihtimus» «Estonias»

See etendus on mitmes mõttes tähelepanuväärne sündmus. Kõigepealt on «Estonia» teatris näinud rambivalgust uus, omanäoline nüüdisballett suurepärase muusikaga ühelt praegusaja silmatorkavamalt nõukogude heliloojalt Edison Denissovilt, kes esimest korda pöördus balletižanri poole ja suutis sellele teosele anda oma isikupäraselt sügava tõlgenduse. Sageli me kardame (vahest ka õigustatult) suuri sõnu, kuid antud juhul on need täiesti omal kohal: ei kahtle, et E. Denissovi teost võib kõrvutada nii mõõdanikus kui nüüdisajal loodud kõige silmapaistvamate balletiteostega. See juba on omal moel klassikateos, mis paistab silma tervikliku mõttega, maailmändgemise psühholoogilise teravusega ning laitmatu vormi-, tantsuliste võimaluste ja koreograafiliste ümberkehastumisevahendite tunnetusega, rääkimata juba puhtmuusikalistest väärtustest, mida võib hinnata igaüks, kel on selle jaoks kõrv.

Kuid etendusel on teisigi tähelepanuväärseid väärtusi. Esimest korda jõudis suure prantsuse poeedi, dramaturgi ja kirjaniku Alfred de Musset' proosateos balletilavale, laiemalt võttes muusikateatrisse. Koguni P. Tšaikovski, Musset' kirglik austaja, olevat omal ajal imestanud: «Ei saa aru, kuidas prantsuse muusikud pole seni midagi ammutanud sellest rikkalikust allikast.» Loeme, et selle ammuse, kuigi meile võõra patu on «Estonia» teater nüüd heaks teinud. Estoonlyased tõetasid taas, et balletikunsti saavutused on tihti peale seotud just väga hea kirjanikustega, mis annab avarust plastilise väljenduslikkuse, eelkõige plastilise tantsu mitmetähenduslike ja üldistatud vormide otsinguiks. Selleski on etenduse üks väärtusi, tänu koreograafina debüteerinud suurepärasele tantsijale Tiit Härmile.

Esialgu tundus mulle sobimatuna esineda retsensiooniga lavastuse kohta, mille libreto autor ise olen. Kuid näinud balletti (loomulikult olin seda muusikat varem kuulnud), mõistsin, et see sünnitab mõtteid, mida tavapärane retsensioon, mis peale kõige muu peaks mingil määral olema hinnanguline, ei suuda piirata. Vastupidi, mõtted tungisid välja sellest, mida nimetatakse retsensiooniks. Pealegi teatrikriitikuna, kellele balletilibreto kirjutamine oli vaid üks

episoode, ei suutnud ma mõelda lasta võimalust käsitleda teemaderingi, millega mul tuleb iga päev tegelda. Kõigele lisandus veel üks põhjus: mul on tulnud palju kirjutada tantsijast Tiit Härmist ning vaevalt keegi lugejaist mulle midagi ette heidab, mõistes minu suurt soovi kirjutada temast kui koreograafist. Lõppude lõpuks mõtlesin ma, et libreto annab meile ainult sündmuste rea, aga sündmused ise on ikka lavastaja kdes.

T. Härmil lavastajatööle annavad tooni kolm põhimomenti: täpne muusikaline mõtlumine, ainumõttega hingestatud ühtses harmoonilises vormis lavastuse tunnetamine ning oskus saada vajalik lõpptulemus kätte nii osalistelt kui kogu lavastusbrigaadilt. Neist kolmest momendist on küll, et me saaksime kindlalt rääkida uue koreograafi sünnist. Just musikaalsus lubas T. Härmil imekspandavalt täpselt ja täieliselt sümfoniiliselt kogu tege-

Pildihetk «Pihtimuse» salongistseenist.

«Õhtuleht»

TANTSU HARMOO

vuse lavale seada. Aga arusaamine teatri ees seisvatest ülesannetest võimaldas seda tegevust küllastada ebatavalise sisuga, võttes appi ka lavakujunduse (kunstnikud B. Birger ja P. Pasternak), omanese lavastajamõtte ja teised puhtlavastuslikud vahendid. Oskus trupiga töötada andis kõigele sellele elava, elulise koe, mida kokku nimetatakse Etenduseks, heaks etenduseks, millega ei saa alati hakkama isegi palju kogenenumad koreograafid.

T. Härmil lavastus on peenekoeline, õilis, vaba labasusest ja ka pretensioonikusest. Ta kasutab küll põhiliselt klassikalist balletileksikoni (mida keegi võib talte ehk ettegi heita), kuid selle juures ta mõtleb nüüdisaegselt ja mis tähtsaim, tunnetab nüüdisaegselt nii maailma kui vaataja vajadusi. Imponeerib T. Härmil kindel usk klassikalise tantsu võimalustesse. Sellepärast see tants ongi klassikaline, et sellesse on nagu kodeeritud inimete hingeväärtuste teatud

ajalooliste teadmiste summa. Seda kõike T. Härm otsibki. Ta ei sulgu 100 aasta vanusesse plastilistesse vormidesse, vaid teravdab klassikat originaalse graafilise tantsujooniga. Võimalik, et tal jääb veidi puudu loominguilisest julgusest. Kuid tee, mille ta on valinud, on õige ja printsiipaalne. Pole juhus, et selles tema lavastatud balletis avaneb uut moodi trupp, kes on enda käsutusse saanud mõtestatud koreograafilise materjali, mis küll pole veel päris lõpuni omandatud (sest materjal on keeruline) ja vahel veidi rabadalt edasi antud, kuid mis samal ajal pakub tõeliselt nüüdisaegse arengutee.

T. Härm nägi teemat valides Musset' romaani kangelasest Octave'is inimest, kes kergelest vintsutatuna otsib igaühele nii vajalikku harmooniat. Esietendusel tantsis Octave'i T. Härm ise, ja see osa on minu arvates üks tema tippsaavutusi. Teda toetasid paljud suurepäraseid osatähtsimeid, kellest paistis enam sil-

ma Kaie Kõrbi Brigitte, kelle ärritavalt-saladuslik ja lüüriline kuju viibki balletikangelast hingelise puhtuse poole.

Retsensioonides püütakse ära märkida võimalikult paljude osaliste nimed. Kuid antud juhul pole tegemist retsensiooniga, pealegi paistab lavastus silma orgaanilise ansambliilise ühtsusega, mis tegelikult on harv juhus üldse ja muudugi ka «Estonias». Mul õnnestus näha ka teist koosseisu noore tantsija Juri Jekimoviga peaosas. Ka temaga, arvestamata mõningaid vajaka-jäämisi, tuli balleti peaidee esile kogu sügavuses.

Praegu vaieldakse ägedalt selle üle, kuidas peaks ballett välja nägema täna ja kuidas tulevikus. Igasugune vaidlus on vajalik, kui see jääb vaidluseks ega muutu kategooriliseks deklareerimiseks: «Ainult nii ja mitte teisiti!» Sellistel juhtudel inimesed, kes esinevad loometöö reglementeerimise vastu, püüavad lihtsalt ühed dogmad asendada teiste-

ssovi ballett «Pihtimus» «Estonias»

on mitmes mõt-
vääärne sünd-
alt on «Estonia»
d rambivalgust
ne nüüdisballett
uusikaga ühelt
ilmatorikavamalt
liloojalt Edison
es esimest korda
tžanri poole ja
eosele anda oma
dägava tõlgendu-
kardame (vahest
t) suuri sõnu,
uhul on need
ohal: ei kahtle,
i teost võib kõr-
nõõdanikus kui
dud kõige sil-
e balletiteostega.
on omal moel
is paistab silma
tega, maailma-
holoogilise tera-
aitmatu vormi-
vimaluste ja ko-
ümberkehastu-
tunnetusega,
na puhtmuusi-
ustest, mida võib
s, kel on selle

episoode, ei suutnud ma mõõ-
da lasta võimalust käsitleda
teemaderingi, millega mul tu-
leb iga päev tegelda. Kõigele
lisandus veel üks põhjus: mul
on tulnud palju kirjutada
tantsijast Tiit Härmist ning
vaevalt keegi lugejaist mulle
midagi ette heidab, mõistes
minu suurt soovi kirjutada te-
mast kui koreograafist. Lõp-
pude lõpuks mõtlesin ma, et
libreto annab meile ainult
sündmuste rea, aga sündmu-
sed ise on ikka lavastaja käes.

T. Härmil lavastajatööle an-
navad tooni kolm põhimomen-
ti: täpne muusikaline mõtle-
mine, ainumõttega hingestatud
ühtses harmoonilises vormis
lavastuse tunnetamine ning
oskus saada vajalik lõpptule-
mus kätte nii osalistelt kui ko-
gu lavastusbrigaadilt. Neist
kolmest momendist on küll, et
me saaksime kindlalt rääkida
uue koreograafi sünnist. Just
musikaalsus lubas T. Härmil
imekspandavalt täpselt ja täe-
liselt sümfooniliselt kogu tege-

Pildihetk «Pihtimuse» salongistseenist.

Vladimir Krasnopjorovi foto

«Õhtuleht» 8.12.84

TANTSU HARMOONIA

sel on teisigi tä-
väärtusi. Esi-
dis suure prant-
amaturgi ja kir-
de Musset'
etilavale, laie-
muusikateatrisse.
ikovski, Musset'
a, olevat omal
: «Ei saa aru,
nuse muusikud
agi ammutanud
kust allikast.»
e ammuse, kui-
patu on «Esto-
ld heaks teinud.
etasid taas, et
saavutused on
d just väga hea
ja, mis annab
lise väljendus-
õige plastilise
ihenduslike ja
nide otsinguiks.
aduse üks vää-
ograafina debü-
pärasele tantsi-
le.
us mulle sobi-
retsensiooniga
a, mille libreto
Kuid näinud
likult olin seda
em kuulnud),
sünnitab mõt-
pärane retsen-
õige kõige muu
määralt olema
t suuda pürata.
tted tungisid
ida nimetatakse.
s. Pealegi teat-
lele balletilib-
e oli vaid üks

vuse lavale seada. Aga aru-
saamine teatri ees seisvatest
ülesannetest võimaldas seda
tegevust küllastada ebatavalise
sisuga, võttes appi ka la-
vakujunduse (kunstnikud B.
Birger ja P. Pasternak), oma-
enese lavastajamõtte ja teised
puhtlavastuslikud vahendid.
Oskus trupiga töötada andis
kõigele sellele elava, elulise
koe, mida kokku nimetatakse
Etenduseks, heaks etenduseks,
millega ei saa alati hakkama
iseigi palju kogenumad ko-
reograafid.

T. Härmil lavastus on pee-
nekoeline, õils, vaba laba-
susest ja ka pretensiooniku-
sest. Ta kasutab küll põhiliselt
klassikalist balletileksikoni
(mida keegi võib talle ehk et-
tegi heita), kuid selle juures ta
mõtleb nüüdisaegselt ja mis
tähtsaim, tunnetab nüüdisaeg-
selt nii maailma kui vaataja
vajadusi. Imponeerib T. Härmil
kindel usk klassikalise tantsu
võimalustesse. Sellepärast see
tants ongi klassikaline, et sel-
lesse on nagu kodeeritud ini-
meste hingeväärteste teatud

ajalooliste teadmiste summa.
Seda kõike T. Härm otsibki.
Ta ei sulgu 100 aasta vanus-
tesse plastilistesse vormidesse,
vaid teravdab klassikat origi-
naalse graafilise tantsujooni-
saga. Võimalik, et tal jääb
veidi puudu loomingulisest
julgusest. Kuid tee, mille ta
on valinud, on õige ja printsi-
piaalne. Pole juhus, et selles
tema lavastatud balletis avan-
neb uut moodi trupp, kes on
enda käsutusse saanud mõtes-
tatud koreograafilise materja-
li, mis küll pole veel päris lõ-
puni omandatud (sest mater-
jal on keeruline) ja vahel vei-
di rabadalt edasi antud, kuid
mis samal ajal pakub tõeliselt
nüüdisaegse arengutee.

T. Härm nägi teemat valides
Musset' romaani kangelas
Octave'is inimesed, kes kirge-
delt vintsutatuna otsib iga-
ühele nii vajalikku harmoo-
niat. Esietendusel tantsis Oc-
tave'i T. Härm ise, ja see osa
on minu arvates üks tema
tippsaavutusi. Teda toetasid
paljud suurepäraseid osatäit-
mised, kellest paistis enam sil-

ma Kaie Kõrbi Brigitte, kelle
ärritavalt-saladuslik ja lüüri-
line kuju viibki balletikan-
gelast hingelise puhtuse poole.

Retsensioonides püütakse
ära märkida võimalikult pal-
jude osaliste nimed. Kuid an-
tud juhul pole tegemist ret-
sensiooniga, pealegi paistab
lavastus silma orgaanilise an-
sambllilise ühtsusega, mis tege-
likult on harv juhuse üldse ja
muidugi ka «Estonias». Mul
õnnestus näha ka teist koossei-
su noore tantsija Juri Jekimo-
viga peaosas. Ka temaga, ar-
vestamata mõningaid vajaka-
jäämisi, tuli balleti peaidee
esile kogu sügavuses.

Praegu vaieldakse ägedalt
selle üle, kuidas peaks ballett
välja nägema täna ja kuidas
tulevikus. Igasugune vaidlus
on vajalik, kui see jääb vaid-
luseks ega muutu kategoorili-
seks deklareerimiseks: «Ainult
nii ja mitte teisiti!» Sellistel
juhtudel inimesed, kes esine-
vad loometöö reglementeeri-
mise vastu, püüavad lihtsalt
ühed dogmad asendada teiste-

ga, kuid unustavad seejuures
põlised kunstitõed. «Estonia»
trupp pole suurballeti õn-
nestunud lavastustega ära hel-
litatud, pealegi pole selle lavastu-
sena olnud eriti palju klassikateo-
seid. Isegi kui võtta arvesse
vaid need 2 aspekti, on «Pihti-
musel» Eesti balletikunsti jaoks
oluline tähtsus. Selliste teoste
etendustel õpib trupp mitte
ainult tantsima, vaid ka loo-
minguliselt mõtlema — mõtle-
ma tantsu sisust ja kuju psüh-
holoogias, tehnoloogias ja
neist või teistest puhtalt pro-
fessionaalseist vahendeist.
«Pihtimuse» esietendusdu an-
nab selget tunnistust, et vaa-
tajale lavastus meeldis, ta suht-
use digesti nii helilooja kui ko-
reograafi pakutusse. Võttis
selle vastu kui teatriteose, mis
ei sundinud mõistatusi lahen-
dama, kuid samal ajal suhtus
sellesse kui vaatajaga peeta-
vasse tõsisesse ja avameelsesse
vestlusse, mis ei sunni end
peale, vaid säilitab tõelise
kunsti väärikuse.

ALEKSANDR DEMIDOV